

GREVE İLİŞKİN FRANSIZ MAHKEME KARARLARI

Çeviren: Asis. Dr. Şener AKYOL

KARARLARIN DÜZENLEME PLANI

- I. Grevin anayasaca tanınmasının etkisi
- II. Memurların grevi
- III. Grev için toplantı
- IV. Habersiz ve sebepsiz iş bırakmalar
- V. Barışçı yollara başvurma
- VI. Grev sebebiyle lokavt
- VII. Meslekî amaç - Politik grev - Dayanışma grevi - Protesto grevi
- VIII. Grevin süresi
- IX. Grev hakkının sınırlanması
- X. Grev sırasında tarafların temel edimleri
- XI. Grevin primlere tesiri
- XII. Grev ve iş kazası
- XIII. Grev sırasında izin
- XIV. Grev sırasında işçinin kusurlu fiilleri
- XV. Grev sırasında işyerinin grevciler tarafından işgali
- XVI. Grev sırasında nümayişler, pankartlar
- XVII. Grev sebebiyle hizmet aktinin feshi
- XVIII. Grevciler arası dayanışma, grevcilere yardım
- XIX. İşçilerin grev sırasında başka işveren nezdinde çalışması
- XX. Grevcilerin yerine başkalarını çalıştırma
- XXI. Hak uyuşmazlıklarından doğan grevler sonunda işverenin tazminat ödemesi
- XXII. Grev sebebiyle borçların gecikmesi
- XXIII. Greve katılmayan işçilerin durumu
- XXIV. Grevin durdurulması
- XXV. Grevin sona ermesi

I. GREVİN ANAYASACA TANINMASININ ETKİSİ

Anayasa tanınmasından sonra, fakat bir kanunla düzenlenmeden önce grev (1).

27 Ekim 1946 Anayasası grevin meşruluğunu beyan etmesinden, grevin tabîî sonuçlarını, özellikle hizmet akdinin sona ermesi sonucunu doğurmayacağı anlamı çıkmaz. Bu şekilde sadece grevin yalnızca nazari olarak tanınması söz konusudur. Anayasanın açıkladığına göre grev hakkı, onu düzenleyen kanunların çerçevesinde kullanılır. Bu andan itibaren grev yapan işçiye karşı hiçbir tazyik yapılamaz. Grevin meşruluğu, meşru olsa bile kullanılmasının sonuçları ile karıştırılmamalıdır. Yeni bir metnin yokluğu sebebiyle grev, birleşme (coalition) suçunu kaldıran 25 Mayıs 1865 tarihli kanunla düzenlenmektedir. Grev hakkının Anayasaca tanınması, bundan böyle, grev vakıası sebebiyle hizmet akdinin kendiliğinden sona ermesini önlemiştir. Bu hakkın kötüye kullanılmasının (exercice abusif), tazminat borcu kötüye kullanana düşmek üzere, akdin feshine yol açacağını kabul etmek gerecektir.

(1) Grevin sırf anayasaca tanınmasının, ona bir hak kuvveti verip vermiyeceği, Fransız hukukunda tartışmalı bir meseledir. Bu tartışmanın hususî hukuk bakımından önemi, grev sebebiyle işverenin grevcilere bir müeyyide uygulama imkânının bulunup bulunmamasıdır. Bu meselede Fransız mahkemeleri zıt yönde kararlar vermişlerdir. **B a z ı l a r ı**, grevle hizmet akdinin sona ereceği görüşünü kabul etmişler (Rennes Trib. civ. 9.nisan. 1948, 258; Riom Trib. civ. 16. Aralık. 1948, Dr. Soc. 1949, 154; Albi Trib. civ. 23. Kasım' 1948, Dr. Soc. 1950,41); **d i ğ e r l e r i** ise aksine, grevin hizmet akdini sona erdirmeyeceğine, sadece askıda bırakacağına karar vermişlerdir. Bunlar arasında Lyon Trib. civ.'in 3 Aralık 1957 tarihli kararı zikredilebilir (Dr. Soc. 1948, 304). Tartışma, grevin hizmet akdinin feshi hakkını vermiyeceğini belirten 11 şubat 1950 tarihli kanunla önlenmiştir. Fransız Yargıtayı (Cour de cassation), bilâhare verdiği kararlarda 11 şubat 1950 tarihli kanun hükümlerinin açıklayıcı (yorumlayıcı) olduğuna, hükümlerinin 1946 Anayasasından sonraki bütün grev olaylarına uygulanması gerektiğine hükmetmiştir (Ch. civ. sect. soc. 25 nisan 1952, Dr. Soc. 1952, 533; Ch. civ. sect. soc., 28 haziran 1951, Dr. Soc. 1951, 532). Bu konuda ayrıca bkz. *Akyol*, Grevin hizmet akdine tesiri, s. 9 vd.

Anayasanın dibacesi (Préambule) grevin meşruluğunu, fakat onu düzenleyen kanunların çerçevesinde meşruluğunu kabul etmektedir. Bunlar grev hakkının kötüye kullanılmasını dışarda bırakan, mevcut ya da ileride mevcut olacak kanunlardır. Bir başka açıdan da, Anayasanın Dibacesi bir prensip beyanından ve gerçekleştirecek bir programdan çok pozitif bir hakkın yaratılmasıdır (Seine, Trib, civ. 16 Kasım 1949, Dr. Soc. 1950, 39).

Anayasaca tanınmasından sonra, fakat grevi düzenleyen kanundan önce grev yapılması.

Anayasaca tanınan grevi düzenleyen kanunun çıkmamış bulunması, grev hakkını ortadan kaldıracı bir etki yaratmaz (Ch. civ. sect. 28 Haziran 1951 ; Dr. Soc. 1951, 532).

Grevin Anayasaca tanınmasından fakat özel kanunla düzenlenmesinden önce hizmet akdine tesiri.

Anayasaca grevin tanınmasından sonra, bu hakkın kullanılması sebebiyle hizmet akdi sona ermez (Ch. civ. sect. soc., 9 Temmuz 1951; Dr. Soc. 1952, 115).

II. MEMURLARIN GREVİ

Memurların grevi (2).

Kurucu Meclis, Anayasanın dibacesinde, «grev hakkının, onu düzenleyen kanunların çerçevesinde kullanılacağını belirtirken, kanun koyucuyu meslek menfaatlerinin korunması — ki grev bunun araç-

(2) Fransız hukukunda daha sonra 31 temmuz 1963 tarihli kanunla memurların —bazı istisnalar hariç— grev yapması kabul edilmiştir. Bu kanunun metni ve incelenmesi için bkz. *Touscoz*, Le droit de grève dans les services publics et la loi du 31 juillet 1963, Dr. Soc. 1964 20. Türk hukukunda memurların grev yapması, Türk Ceza Kanununun 236 ve 275 sayılı kanununun 56. maddesinin II. fıkrası ile cezalandırılmıştır. Ayrıca 657. sayılı Devlet Memurları Kanu-

larından biridir — ile grevle ihlâl edilebilecek olan genel menfaatin korunması arasında zorunlu uzlaşmayı sağlamaya dâvet etmeyi düşünmüştür.

Böyle bir kanunî düzenleme yapılmaması halinde, grev hakkının tanınması, bu hakka getirilmesi gereken sınırlamaların yapılması sonucunu doğurmaz. Mevzuatın halihazır durumunda, bu sınırlamaların niteliğini ve çevresini tesbit etmek, kamu hizmetlerinin iyi işlemesinden sorumlu olan hükümete düşer (**Conseil d'Etat, 7 Temmuz 1950 ; Dr. Soc. 1950, 317**).

III. GREV İÇİN TOPLANTI

Grev yapılmaması yolundaki karara rağmen grev — Greve katılanların sayısı.

Daha önce işin bırakılmasının aleyhinde verilen karara rağmen, 52 işçiden 26 işçinin işi bırakmalarında, grev mahiyeti görülmesi doğrudur. (**Ch. civ., sect. soc., 28 Haziran 1951 ; Dr. Soc. 1951, 532**).

Grev için işyerinde toplantı tertip edilmesi — Sendikal hakların kötüye kullanılması — Bu sebeple müeyyidenin haklılığı.

İşyerinde çalışma saati içinde işçilerin greve katılmalarını sağlamak için toplantı düzenlenmesinde, sendikal hakların kötüye kullanılması vardır ve böyle bir davranış sebebiyle iki gün işten uzaklaştırma müeyyidesinin uygulanması yerindedir (**Ch. civ. sect. soc., 14 Kasım 1962 ; Dr. Soc. 1963, 349**).

nunun 27. maddesinde de grev ve grev propagandası memurlara yasaklanmıştır. Bu meseleyle ilgili olarak iktisadî devlet teşekkülleri personeli ile devletin veya diğer âmme hükmî şahıslarının genel idare esasları dışındaki hizmetlerinde çalışan personelinin durumu tartışılmıştır (*Oğuzman, Grev ve Lokavt, 25 vd; Duran, Bankalar Personelinin Sendikalar Kanunu ile Toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt kanunu önündeki hukukî durumu (İstanbul T.c. Odası Mecmuası 1964, sa. 11, sh. 33 vd)*). Kanaatimizce iktisadî devlet teşekkülü personeli, gerek devlet veya diğer âmme hükmî şahıslarının genel idare esasları dışındaki hizmetlerinde çalışan personel, 275 sayılı kanun anlamında işçi sayılarak grev yapabilmelidir.

Grev kararı olmadığı halde, grev sebebiyle işin bırakılması için siren çalınması — Fesih için haklı sebep.

Bir grev kararı olmadığı halde sadece bir grev yapılması ihtimali üzerine, grev kararı alınmışçasına toplanmayı temin amacıyla işin bırakılması için siren çalan işçinin tazminatsız işten çıkarılması haklıdır (Ch. civ. sect. soc., 15 Kasım 1951 ; Dr. Soc. 1952, 186).

Personel delegesinin grev yoklaması için toplantı yapması — Toplantıya dışarıdan bir sendika sorumlusunun katılması — İş saatleri için yoklama.

Personel delegesine, iş saatleri içinde bir greve katılıp katılmayacaklarını tesbit etmek için toplantı yapması sebebiyle, bu toplantı gerçek bir grev referandumu niteliğinde, iş müfettişinin huzurunda ve işverenin izni ile yapılmışsa ; müeyyide uygulanması haksızdır.

Bu toplantıda işyerinde çalışmayan bir sendika sorumlusunu bulunduran personel degesi için işveren bu şahsın girmesine engel olmadığından bir müeyyide uygulanamaz (Ch. civ., sect. soc., 19 Şubat 1953 ; Dr. Soc. 1953, 349).

IV. HABERSİZ VE SEBEPSİZ İŞ BIRAKMALAR

Beklenmiyen ve âni bir bırakma — Grev kavramı dışında kalması.

Demiryolu işçileri tarafından beklenmiyen ve âni bir iş bırakılması bir toplu disiplinsizlik hareketi olarak kabul etmek gerekir (Ch. civ. sect. soc. 27 Ocak 1956 ; Dr. Soc. 1956, 286).

Habersiz ve kısa süreli iş bırakmalar — Müeyyidesi.

Temyiz edilen karardan anlaşıldığına göre işçiler tarafından ileri sürülen meslekî talepler konusunda işverenle yapılan müzakereler sonunda taleplerin bir kısmı kabul edildi. Aralarında (dâvacı) Chouin ve Fillor'un bulunduğu işçiler 3 Ekim 1956'da saat 15.30 da, ertesi gün başlamak üzere, derhal işi bıraktılar. İşveren bir anlaşma olmadan işçiler sendika broşüründe de kullanıldığı gibi «débrayage - surprises» (= aralıklı ve âni) yoluna başvurdular ve 5 Ekim ile 17 Ekim 1956 tarihleri arasında çeşitli gün ve saatlerde habersiz

ve kısa süreli iş bırakma sistemini benimsediler. Bu şartlar altında işveren şirket, Choun ve Fillor'un hizmet akitlerinin feshini iş mahkemesinden talep etti. Esas mahkemesi hâkimleri, haklı olarak, grevin sadece ve basit bir iş bırakma olduğunu ve işçiler bakımından greve başvurmak hakkının, onlara hizmet akitlerini, bu hakka sığınarak, meslekî talepleri sağlamağa matuf meslekî uygulama veya mahiyetleriyle öngörülenlerden farklı şartlara ifa etmek yetkisini vermiyeceğini müşahade ettiler. Saatler ve günler boyunca (ve değişen zamanlarda) çalışmanın ardarda kedmekle, işçiler, belli bir müstaceliyet düzenini gerektiren üretimin ahengini bozuyorlardı ve işin icrasına ilişkin şartlarda vahim bir aksama teşkil ediyordu.

Esas mahkemesi hâkimleri, bu müşahade ve takdirlerden Chouin ve Fillor'un bu toplu harekete iradî olarak katılmalarının, onlar bakımından hizmet akitlerinin feshini haklı kılan bir ağır kusur teşkil ettiği sonucuna vardılar, kararlar kanun açısından haklıdır.

Bu sebeplerle temyiz itirazlarının reddine (Ch. civ. sect. soc., 18 Şubat 1960 ; Dr. Soc. 1960, 490).

Sebepsiz iş bırakılması — Grev kavramı dışında kalması.

Kabul edilebilir hiçbir sebep bulunmaksızın iş bırakılması grev teşkil etmez (Ch. civ. sect. soc., 18 Ekim 1956 ; Dr. Soc. 1957, 235).

V. BARIŞÇI YOLLARA BAŞVURMA

Grevden önce uzlaştırma — Uzlaştırmanın ihtiyarı olması — Özel sözleşmede veya toplu sözleşmede hüküm bulunmaması.

Ne toplu iş sözleşmesinde ne de özel bir sözleşmede grevden önce uzlaştırmaya gidileceği yolunda bir hüküm yoksa, kanunda da ön uzlaştırma mecburî kılan bir hüküm bulunmadığından, bu husus tarafların ihtiyarına bağlıdır (Ch. civ. sect. soc., 25 Mayıs 1954 ; Dr. Soc. 1955, 567).

Ön uzlaştırmanın yapılmamış olmasının ağır kusur sayılıp sayılmayacağı.

Grevden önce uzlaştırmaya gidilmemiş olmasının bir ağır kusur

teşkil edeceğini reddeden karara karşı yapılan temyiz itirazları reddedilmiştir. (Ch. civ. sect. soc., 5 Ocak 1956 ; Dr. Soc. 1956, 160).

Grevden önce uzlaştırma mecburiyetinin bulunmaması.

11 Şubat 1950 kanununun 8. maddesi, uzlaştırmanın grevden önce yapılması mecburiyetini koymamıştır (Ch. civ. sect. soc., 2 Şubat 1956 ; Dr. Soc. 1956, 222).

İşin 17 dakika önce terki — Grevden önce müzakere yapılmamış olması — Bu sebeple hizmet akdinin feshi — «İslâhat isteği» nin müzakere sayılması — Terkin haksızlığı.

İşi 18.02'de bırakmaları gerekirken 17.45'de de terkeden işçilerin bu gösterisi üzerine, işveren tarafından işlerine son verilmiştir.

Greve katılan işçinin hizmet akdinin feshinin iptaline karar veren mahkeme kararı işverence şu sebeplerle temyiz edilmiştir.

11 Şubat 1950 kanununun 5. maddesinde öngördüğü mecburî uzlaştırma prosedürüne uyulmuş olsaydı greve katılan işçi grev hakkını kötüye kullanmış sayılamaz ve bu sebeple ona karşı herhangi bir disiplin tedbir uygulanamazdı. Oysa uyuşmazlık konusu mesele uyuşmazlığı çözmek üzere, ilgililerle işveren arasında müzakere edilmeliydi. Bu müzakereler yapılmadan işin bırakılması kusurlu bir nitelik arzeder, uygulanan müeyyideyi haklı kılar.

Fakat istinafta da teyid edilen ilk derece hakimlerinin kararlarından «işin askıda kalmasından önce işçilerin işverenden bazı ıslâhat istedikleri» ve birkaç gün önce işyerinde, bu grevin kendiliğinden olma vasfını tamamen kaldıran, gösterilerle ilgili bir afişin asıldığı ; şu durumda işverenle işçileri arasında mevcut uyuşmazlığı çözmek üzere hiçbir müzakere bulunmadığını iddia etmek ve bu sebeple de işçilere kusur isnat etmek doğru değildir.

Böylece kendiliğinden olmayan (non spontané) Troyes demiryolu hareket komitesince kararlaştırılan ve hazırlanan bir greve katılmak ve hükmün gerekçelerinden meslekî olan bir amaç dışında amaç güttüğü görülmeyen işçi, grev hakkını kötüye kullandığını gösteren şahsî bir kusur işlememiştir.

Temyiz edilen kararın gerekçesi kanuna uygundur ve temyiz sebebinin mesnedi yoktur.

Bu sebeplerle temyiz itirazları reddedilmiştir (Ch. civ. sect. soc., 14 Ocak 1954 ; Dr. Soc. 1954, 226).

Ön uzlaştırmanın zorunlu olmaması.

Uzlaştırma usulünün grevden önce yapılması yolundaki karar 11 Şubat 1950 tarihli kanunun 8. maddesini ihlâl etmiştir (Ch. civ. sect. soc., 15 Temmuz 1955 ; Dr. Soc. 1955, 492).

Toplu iş sözleşmesindeki ön uzlaştırma hükmüne uyulmadan yapılan grev — Meşru olmama.

Kamu hizmeti gören bir belediye tramvay idaresinde âniden ve ön uzlaştırma hükmünü taşıyan toplu iş sözleşmesine uyulmadan yapılan grev meşru değildir (Ch. civ. sect. soc., 14 Ekim 1955 ; Dr. Soc. 1955, 162).

VI. GREV SEBEBİYLE LOKAVT

Lokavt halinde işverenin ücrete mahkûm edilmemesi — Başka bir işyerindeki grev sebebiyle lokavt yapılması — Böyle bir lokavtın meşruluğu.

Compagnie Française Thomson - Houston, 1 Nisan 1958'de gazetelerle ilân edilen taşıma ve elektrik grevinden çekinerek, işyerini kapatacağını, böylece kaybedilecek iş saatlerinin sonradan telâfi edileceğini işçilere bildirdi. Mahkeme öngörülen grevin yapılamayacağını görülebilir olduğunu takdir etti ve işvereni grev günlerine karşılık bir tazminata mahkûm etti.

1 Nisan 1958 tarihli kapanma ile fiilî bir zararın meydana gelmediği araştırılmaksızın şirket tarafından personeline bildirilen telâfi imkânı dikkate alınmadan ve sonuç kısmında iş saatlerine getirilen bu değişikliğin bu şartlarla, haklı bir endişeden ileri geldiğini cevaplandırmadan verilen karar, Yargıtayca iptal edilmiştir (Ch. civ. sect. soc., 25 Ekim 1960 ; Dr. Soc. 1961, 163).

VII. MESLEKÎ AMAÇ — POLİTİK GREV — DAYANIŞMA GREVİ — PROTESTO GREVİ

Grev kavramı — Protesto grevi — Üç işçinin tutuklanmasına karşı adliye sarayı önündeki gösteriler.

Meslekî amaç bulunmaksızın, işçi temsilcisi diğer işçileri, üç işçini tutuklanmasını protesto için adliye sarayı önündeki gösterilere katılmaya teşvik etmiştir.

Çalışma şartları ile ilgisiz olan bu grev hareketine, sonradan ücretlerin attırılması talepleri inzimam etmiştir. Bu grev sebebiyle, hizmet akitleri sona ermez (Ch. civ., sect. soc., 28 Haziran 1951 ; Dr. Soc. 1951, 532).

Protesto grevi — Politik grev — Haksız fesih teminatı.

Dört yüz kadar işçi çalışan bir işyerinde 40 işçinin, bir başka işyerinde çalışan hizmetlilerin tutuklanmasını protesto etmek amacıyla genel yolda gösteriler yapmak üzere işi bırakmaları grev niteliği taşımaz. Bu sebeple fesih halinde, işverenin haksız fesih tazminatı ödemesi gerekmez (Ch. civ., sect. soc., 23 Mart 1953 ; Dr. Soc. 1953, 544).

Ücret arttırma ve prim verilmesi ile ilgili grev — Meslekî amaç.

Ücret arttırılması ve prim verilmesi için yapılan grevin amacı meslekidir (Ch. civ. sect. soc., 21 Mayıs 1959 ; Dr. Soc. 1959, 485).

Politik grev — Belediye Tramvay İdaresinde yapılan grev.

Belediye Tramvay İdaresinin işçilerinin meslekî ve politik taleplerinin reddedilmesi üzerine, ertesi gün, protesto olmak üzere yaptıkları iki saatlik grev politiktir (Ch. civ. sect. soc. 14 Ekim 1954 ; Dr. Soc. 1955, 162).

Meslekî amaç dışı grev — Yargı organı üzerine baskı yapmak için gösteri yapılması — Grevin kamu düzenini ilgilendirmesi — Grevi düzenleyen özel kanunun çıkmamış olması.

Figaro Gazetesinde nazi şeflerinden Skorzeny'nin hatıralarının yayınlanması üzerine, gazetenin yakılması amacıyla ve küçük risale-

lerle çağırma üzerine toplanan göstericilerden dördünün hakaret, memura karşı müessir fiil ve itaatsizlikten sanık olan dört işçinin ceza mahkemesine sevki sebebiyle Demiryolu İşçileri Sendikası bir bildiri yayınlamıştır.

Dağıtılan bildiride özellikle : «Arkadaşlarımızla dayanışma icabı işi bırakınız. Adalet Sarayı önünde, vekarla arkadaşlarımızın beraatını talep edecek ve zorlayacaksınız. SENDİKA» denilmekteydi.

Gösterilerin yasak edilmesine rağmen, işçiler işi 15.20 ile 17.40 arasında bırakarak Adalet Sarayı önünde gösteriler yapmışlardır.

İşveren bu iş bırakmayı dosyaya yazılan bir kınama ve 100 franklık bir üretim primine (prime de production) el koyarak müeyyideledi.

Bunun üzerine greve katılanlardan 185 işçi, her biri için 5000 frank tazminata mahkûm edilmesi için işvereni iş mahkemesine verdiler.

İş mahkemesi, grevin kanunî olduğu kanaatiyle dâvacıların dâvasını kabul etti ve işveren tarafından açılan 15.000 franklık karşılık dâvayı reddetti.

İşverenin istinafını kabul eden mahkemenin görüşüne göre : Adalet Sarayı önünde sanıkların beraati için zorlamayı isteyen bildiri üzerine yapılan grevde, sadece bu gösterileri yasaklayan idarî kararın ihlâli değil, her türlü meslekî amacın yokluğu sebebiyle, ceza mahkemesinin kararı üzerine bir cebir icra etmek iradesi de vardır.

Grev, mahkemenin uygulayacağı müeyyideyi bertaraf etmek için maddî ve manevî cebir icra etmek için kararlaştırılmıştır.

Hâkimin bağımsızlığına ihlâl edici nitelikteki böyle bir fiilî yol (voie de fait), bir grev için en büyük gayri meşruluk (illicéité maxima) teşkil eder.

İşverenin uyguladığı müeyyideler normal ve mutedildir (Périgues Trib. civ., 13 Şubat 1951 ; Dr. Soc. 1951, 180).

Bir politik iki meslekî grev — Politik grevden dolayı fesih — Hakkından feragat — Hepsinin sonunda yapılan derhal feshin haksızlığı.

Jast adlı işçi 9 Ocak 1951 günü bir Amerikalı generalin Fran-
sa'ya gelişini protesto etmek için ; bunu takibeden 4 Nisan günü ücret zammı talep etmek için ve nihayet 6 Nisan'da da iki gün önceki işi bırakması sebebiyle hizmet akdinin derhal feshini protesto etmek için işini bırakmıştır.

9 Ocak 1951'deki politik nitelikteki işi bırakma işveren tarafından feshi gerektirecek ağırlıkta bir kusur olarak mütalâa edilmemiştir. Aksine diğer iki grev mahiyet itibariyle açıkça meslekîdir ve bu sebeple de meşrudur. İşçi tarafından işlenmiş İş Kanunu II. Kitap md. 54/k anlamında bir kusur yoktur (Ch. civ. sect. soc. 2 Temmuz 1954 ; Dr. Soc. 1954, 621).

Meslekî amaç — Terkedilen makinelerin yeniden hizmete konulması için grev.

İşçilerin evvelce kullanırken sonra kendilerine sorulmadan bırakılan makinaların yeniden hizmete konulmasını sağlamak üzere yaptıkları grevde meslekî amaç vardır (Ch. civ. sect. soc. 22 Ekim 1954 ; Dr. Soc. 1955, 37).

Meslekî amacın olmadığı ispat — Grevcinin kusuru — Grev hakkının kötüye kullanılması.

Amacının meslekî olmadığı ispat edilemeyen greve bir işçinin katılması, onun tarafından grev hakkının kötüye kullanıldığını göstermeye yeterli şahsî kusur niteliğini taşımaz (Ch. civ. sect. soc., 20 Mayıs 1955 ; Dr. Soc. 1955, 568).

Politik grev.

İşçi tarafından politik bir gösteriye katılmak için işin bırakılması, ağır bir kusur teşkil eder (Ch. civ. sect. soc., 5 Ekim 1960 ; Dr. Soc. 1961, 112).

Politik amaçlı gösteriye katılmak için kısa süreli iş bırakılmasının grev kavramı dışında kalması.

Politik amaçlı bir gösteriye katılmak için kısa süreyle işin bira-

kılması (iş müfettişine göre 10, işverene göre 25 dakika), hizmet akdinin feshi için haklı sebep sayılır (Ch. civ. sect. soc., 13 Ocak 1960 ; Dr. Soc. 1960, 492).

Politik amaç yanında meslekî taleplerin bulunması.

Esas itibariyle Amerikalı general Ridway'ın Fransa'ya gelişi sırasında düzenlenen gösteriler sonunda hükümetin aldığı çeşitli güvenlik tedbirlerini protesto etmek üzere işin bırakılması halinde ; grev sırasında meslekî taleplerle ilgili bir karne verilse de amaç politiktir (Ch. civ. sect. soc., 14 Şubat 1957 ; Dr. Soc. 1957, 294).

Protesto mitinginin grev kavramı dışında kalması.

Sendika delegelerinin tutuklanmasını protesto için yapılan mitinge katılan işçilerin işi bırakmaları grev sayılamaz. (Ch. civ. sect. soc. 3 Haziran 1957 ; Dr. Soc. 1957, 555).

Sendika yöneticilerinin tutuklanmasını protesto için yapılan grevin niteliği — Meslekî amacın bulunmaması — Politik grev.

İşçi sendikası yöneticilerinin tutuklanmasını protesto etmek için, dört saat süre ile düzensiz çalışma, meslekî amaçtan yoksun politik nitelikte bir grevdir (Ch. civ. sect. soc., 4 Ekim 1956 ; Dr. soc. 1956, 607).

Bir işçinin meslekî amaç taşımayan greve katılması — Kusur teşkil etmemesi.

Bir işçinin meslekî amaç taşımayan greve katılması, onun bakımından grev hakkının kötüye kullanıldığını gösteren bir şahsî kusur sayılmaz (Ch. civ. sect. soc., 4 Haziran 1959 ; Dr. Soc. 1959, 487).

Dayanışma grevi — Personel delegesinin hizmet akdinin grev sebebiyle feshi — Anayasaca grevin tanınmasından sonra grevi düzenleyen kanunun yorumlayıcı niteliği — Grevden sonra işe dönmeyen işçinin durumu.

Üretim zorunlukları sebebiyle Tanver Fabrikaları Şirketi, 2 Şubat 1950'de emaye atölyesinde çalışan ekiplerin sayısını azaltmağa

ve ücretlerinde bir değişiklik yapmaksızın işletme komitesinde yedek üye Prual, Mahé ve Bervet'yi bir başka atölyeye nakletmeğe karar verdi.

Yeni işlerine 6 Şubat sabahı başlamak zorunda olan bu üç işçiden yalnız Bervet görevinde hazır bulundu. Aynı gün Bervet ve emaye atölyesinin 7 diğer işçisi, işi bıraktılar ve *d a y a n ı ş m a g r e v i n e* başladılar.

Ertesi gün 7 Şubat'ta işveren, her işçiye gönderdiği mektupla onları işe davet etti aksi halde bu mektupla hizmet akdinin feshedilmiş sayılacağını bildirdi.

Prual işe dönmeyi reddetti ve grevci arkadaşları adına olumsuz cevap verdi.

Prual'ın kendisi ve diğer dâvacıların vekili olarak personeli adına, her birine 6 Şubat 1950'den itibaren verilecek hüküm gününe kadar olan ücrete muadil olmak üzere her bir gün için 300 frank tazminat talebi üzerine, temyiz edilen karar :

1. *D a y n ı ş m a g r e v i* (3), ona katılan işçilerin hizmet akidlerine son vermez, akit askıdadır. Fakat bununla beraber hiçbir iş yapmadıkları dönem için işçilere karşı hiçbir ücret borcu doğmayacağına ;

2. Aksine nakli üzerine yeni işine başlamayı reddeden Mahe'nin hizmet akdini feshettiğine, bundan dolayı hizmet tazminat talebi hakkı olmadığına ;

3. Pavel hakkındaki 7 Şubat günlük ihtar, 22 Şubat 1945 tarihli Ordonnance'ın 22. maddesi uygulanarak işletme komitesinin muvafakati alınmadığından geçersiz olduğuna dairdir.

Böylece karar, Şirketi Prual'a 6 Şubat 1950'den bunu takibeden ve temyiz edilen kararın verildiği Mayıs'a kadar ki (ücretler) yekûnu ödemeğe mahkûm etmiştir.

(3) Buradaki dayanışma grevi (*grève de solidarité*) deyimini teknik anlamda kullanılmamıştır. İşçilerden bir kısmının menfaatinin bulunduğu, fakat ortak hareket ettikleri bir grev söz konusudur.

Richard, Seloan, Bourdon (Marcel), Bourdon (Alexis), La Gall, Bervet ve Queffedec'in durumlarına gelince :

Temyiz itirazında, temyiz edilen kararın, kararda grevin kusurlu bir şekilde derhal başladığı ve hiçbir uzlaştırma ve hakem teşebbüsünde bulunulmadığı kabul edilmesine rağmen, grevcilerin hizmet akitlerinin ağır bir kusur ika etmedikleri gerekçesiyle sona ermediğine hükmedildiği ileri sürülmüştür.

Fakat 11 Şubat 1950 kanununun 4. maddesi ; yeni bir hak yaratmadığı aksine 1946 Anayasasının dibacesinde (Préambule) tanınmış olan grev hakkının kullanılmasını açıkladığından, ona yorumlayıcı bir nitelik verilerek, 6 Şubat 1950'de Tanver müessesesinde meydana gelen greve uygulanacaktır.

Anılan 4. madde ile, kanun koyucu Anayasanın dibacesine bağlı olan manayı açıklığa kavuşturmayı kastedmiştir.

Oysa bu 4. maddenin ifadesiyle, grev işçinin kusuru olmadıkça hizmet akdine son vermez ve kararda hâkimler hiçbir zaman grevcilerin kusurlu olduklarını tesbit etmemişlerdir.

Sözü edilen yorumlayıcı nitelik, sadece 4. madde ile sınırlandırılmıştır. Toplu uyuşmazlıklarda sözleşmeye dayanan uzlaştırma usulünü koyan 5 ve sonraki maddelere bir etkisi yoktur.

Kararın gerekçeleri yerine ikame edilen yukarıdaki gerekçelerle, kararın kalktığı sonucuna varılmıştır.

Bu sebeplerle Temyizin reddine karar verilmiştir. (Ch. civ. sect. soc. 26 Haziran 1952 ; Dr. Soc. 1952, 534).

VIII. GREVİN SÜRESİ

Bir çeyrek saat süren grev — Meslekî amaçla yapılmasında hakkın kötüye kullanılmasının bulunmaması.

Meslekî taleplerle bir çeyrek saat için bırakılması grev hakkının kötüye kullanılması değildir (Ch. civ. sect. soc., 6 Kasım 1958 ; Dr. Soc. 1959, 291).

Çok kısa süreli iş bırakmalar — Bir başka servisin bu sebeble kapatılması — Mücbir sebebin yokluğu.

İşveren, çok kısa süreli (arrêts momentanés) iş bırakmalar sebebiyle Boudzig'in çalıştığı bakım atölyesini kendisi için mücbir sebep teşkil ettiğini iddia ederek 2 gün kapadı. Bu işçi arkadaşlarının grevine katılmayı reddetti. İşçinin bu iki günlük ücreti karşılığı 880 franka dâva etmesi üzerine işveren bu meblâğa mahkûm edildi.

Yargıtay, işverenin temyizini, mücbir sebebin varlığı için borçların ifasının, bir yetki alması değil imkânsız olması gereklidir diyerek reddetmiştir (Ch. civ. sect. soc. 20 Aralık 1954 ; Dr. Soc. 1955, 226).

Grev kavramı — Grevin süresi — Greve katılanların sayısı.

Kısa süreli ve çok az sayıda işçinin — 40 kadar — katıldığı iş bırakma grev sayılamaz (Ch. civ., sect. soc., 5 Haziran 1953 ; Dr. Soc. 1953, 545).

Saatte bir çeyrek saat iş bırakma — Kötü çalışma.

Grev işçiye sadece işi bırakarak hizmet akdinin askıda olması hakkını verir, yoksa meslek geleneginden veya hizmet akdinden farklı olarak borçlarını yerine getirme hakkı vermez (Ch. civ., sect. soc., 19 Mart 1953 ; Dr. Soc. 1953, 406).

Çalışmanın yavaşlatılması — Bozuk üretim — Grev kavramı dışında tutulması.

Çalışmanın yavaşlatılması veya bozuk üretim (4) halinde iş durdurma yoktur. Bu halde (grève perlée), taraflar akdî borçlarıyla bağılıdırlar (Ch. civ., sect. soc., 5 Mart 1953 ; Dr. Soc. 1953, 226).

Dönen grev — Grev sebebiyle şehir hayatının sıkıntılı olması — Bu noktanın grevin meşruluğu bakımından önemsizliği.

Marsilya Şehri Taşıma İdaresince reddedilen meslekî çıkarlarını sağlamak amacıyla yapılan grevde, çeşitli bölümlerde birbiri ardın-

(4) Bu kavramlar ve Türk hukukunda durum için bkz. *Akyol*, 19-20.

dan ve değişen sürelerle işin bırakılmasında kusur yoktur. Grev sebebiyle trafiğin kısa süreli durması şehir hayatını sıkıntıya sokarsa da, faaliyeti ayrı bir şekilde felce uğratmaz (Ch. civ. sect. 14 Ocak 1960 ; Dr. Soc. 1960, 491).

İkaz grevi — İkaz grevi üzerine işverenin lokavt yapması — İşverenin tazminat ödemesi.

İşyerinde çalışan işçiler, taleplerini havi bir defteri işverene tevdi etmeleri üzerine, işverenin bu taleplerini reddetmesi üzerine saat 17 ile 18 arasında grev yapmışlardır. İşverenin bu grev üzerine 11 Şubat 1950 tarihli kanundaki uzlaştırma ve tahkim yollarına başvurmadan işyerini kapatması halinde, kapalı kalan günler için işverenin işçilerden birine tazminat ödemesi yolundaki hüküm haklıdır (Ch. civ., sect. soc., 30 Ekim 1952 ; Dr. Soc. 1953, 31).

IX. GREV HAKKININ SINIRLANMASI

Toplu iş sözleşmesi ile grev için munzam şartlar kararlaştırılması.

Toplu iş sözleşmesi, grev hakkının kullanılmasını bazı şartların yerine getirilmesine bağlayabilir. Bununla beraber grev hakkının kullanılmasını imkânsız kılacak nitelikte olmamaları gerekir (Tournon Trib. civ., 7 Ocak 1952 ; Dr. Soc. 1953, 222).

X. GREV SIRASINDA TARAFLARIN TEMEL EDİMLERİ

Grev sırasında ücret ödememe — İşverenin savunmasının niteliği — Ödeme halinde açılacak dâva.

Grev sırasında grevciye ücret ödemeyen işveren, işçinin ücret dâvasına karşı akdin ifa edilmediği def'ine (exceptio non adim pleti contractus) dayanabilir. Eğer işveren, karşılıksız olarak ödemedede bulunmuş olsaydı, onu istirdada veya tazminat talebine hakkı olacaktı (Montpellier Trib. civ. 28 Mayıs 1951 ; Dr. Soc. 1951, 475).

Grev sırasında tarafların temel edimleri.

Grev süresince işçi hizmet ifa etmek, işveren ücret ödemek borç-

larından kurtulur (Ch. civ. sect. soc. 20 Kasım 1953 ; Dr. Soc. 1954, 224).

Grev sırasında ücret — Hizmet akdinin karşılıklı olmasından çıkan sonuç.

Hizmet akdi karşılıklı bir akit olduğu için, grevci işçi grev dönemi için hiçbir ücret talep edemez (Ch. civ., sect. soc. 1 Haziran 1951; 530).

Üretim eki — Grev sırasında ödenmesi yolundaki kararın isabetsizliği.

Aylığa ek olarak verilen aile yardımı, ücretin bir ekidir ve bu sebeple de iş ediminin ifası yapılması şartı ile tediye edilir. Mahkemenin bu elim ücretten tamamen bağımsız olduğu ve grev süresince çalışılmasa da ödenmesi gerekeceği yolundaki kararı bozulmuştur (Ch. civ. sect. soc. 15 Kasım 1957 ; Dr. Soc. 1958, 28).

XI. GREVİN PRİMLERE TESİRİ

Karşılık primin grev sebebiyle kesilmesinin haksızlığı.

Esas mahkemesi, tamamen karşılıksız karakterdeki primin greve katılan işçiye ödenmesine karar vermiştir. Temyiz üzerine karar onanmıştır (Ch. civ. sect. soc., 25 Ekim 1961, Dr. Soc. 1962, 44).

Tonaj (= Sonuç) primi — Verim primi — Devam primi — Grev sebebiyle prim kesilmesinin haksızlığı — İşverenin prim konusundaki taahhüdünü tek taraflı olarak değiştirmesi.

İşveren Anonim Şirketi işçisi Biecg'e, tonaj primini (sonuç primi) ödemeye mahkûm eden karar temyiz edilmiştir. Primin, (sonuç primi olması sebebiyle) karşılıksız olup olmadığının veya ücretin bir eki bulunup bulunmadığını araştırmak (mahkemeye göre) faydasızdır. İşverenin grev günleri sebebiyle devamsızlık halinde bir kesinti yapacağı kabul edilecek olursa, bu şekilde ona Anayasaca tanınmış grev hakkının kullanılmasını da müeyyidelemek imkânı verilmiş olacaktır.

Şu halde bir taraftan ihtilâf konusu primlerin niteliği konusuna cevap verilmemiştir. Primler ücretin bir ekini teşkil etmezler, ücretin eki olsa idiler ödenmeleri talebi işçi için hak olabilirdi. Diğer taraftan işveren şirket işçilerinin grev hakkını tartışmamakta, bununla beraber işçilerin devamlılığını sağlayabilmek için prim verilmesinde greve katılmayı dikkate almaktadır, bu durum haklıdır.

Fakat temyiz edilen karar şirket tarafından 15 Kasım 1957 ve 16 Temmuz 1958'de yayınlanan sirkülerin önemli pasajlarını almıştır. Özellikle «Şirket Genel Müdürlüğü İşletme Komitesinin yetkili delegasyonunda 1957 Haziranında yapılan tekliflerden mülhem olarak» eski primlerin yerine «Tonaj primi denen ve eşitliğe uygun bir primin» ikamesi «kararı» ndan «personelini haberdar etmekten» zevk duyduğunu bildirmiştir. Bu prim fabrika tarafından satılan ve gönderilen miktara göre hesap edilerek, senelik 2500 ilâ 3700 frank olacaktı. 17 Kasım 1957 sirkülerine göre senenin başından sonra işe alınan işçiler devamlarına oranla primden yararlanacaklar ve her haksız devamsızlık edilen bir gün için primden 1/300 indirim yapılacaktı. 16 Temmuz 1958 sirküleri, «işin özel ve genel gereklerine her riayetsizlik, her haksız veya müdürlükçe izinsiz devamsızlık, her bir gün için 1000 frank kesintiyi gerektirir» diyerek bu müeyyideyi ağırlaştırıyordu. Birbuçuk gün süren kanunî bir grev sonunda, şirket işçilerinin priminden 1500 frank kesti. Temyiz edilen karar sirküler ile öngörülen tonajın gerçekleşmiş olduğundan prim işçiler tarafından kazanılmıştır. Bu, sonuç primidir ; yoksa verim veya devam primi değildir. Kanunî bir grev sebebiyle devamsızlık «haksız» sayılamaz. Kaldı ki şirket tarafından primin verilme şartlarının değiştirilmesi ve günlük azamî 180 frank olan primin günlük tutarı ile ilişkisiz olarak bu grev sebebiyle günlük 1000 franklık fâhiş bir kesintiye yer verilmesi, işverenin gelecek grevi baskıda tutmak niyetini açığa vurmaktadır. Böylece Anayasaca tanınmış olan grev hakkının kullanılması sınırlanabilmektedir. Esas mahkemesi hâkimleri şirketin personeline sirkülerle yaptığı taahhütleri onların mahiyetini bozmadan, uyguladılar ve şirketi prim tutarını ödemeğe mahkûm ettiler.

Bu gerekçelerle karara karşı yöneltilen temyiz itirazın reddine karar verildi (Ch. civ. sect. soc. 8 Kasım 1962 ; Dr. Soc. 1963, 164).

Devam primi — Bu primin kesilmesinde grev hakkının kullanılmasının kısıtlanması.

İşverenin verdiği devam priminden her bir grev günü için indi-

rim yapılmasında grev hakkının kullanılmasını kısıtlayan bir nitelik yoktur(Ch. civ. sect. soc., 13 Kasım 1952 ; Dr. Soc. 1953, 289).

Grev sebebiyle üretim priminden kesinti yapılması ve tevbih cezası verilmesi — İşverenin disiplin yetkisini kötüye kullanması — Mahkemenin tevbih cezasının silinmesine karar verebilmesi.

Grevcilerin üretim priminden 200 franklık bir kesinti yapılması ve dosyalarına bir tevbih (blâme) cezası yazılması üzerine mahkeme, grevcilerin sadece Anayasanın girişinde açıklanan grev haklarını kullandığını, aksine onları cezalandırmakla işverenin, disiplin yetkisinin kullanılmasını kötüye kullandığını belirtmiştir.

Grevcilerin bu çifte cezadan uğradıkları zarar karşısında, esas mahkemesi hâkimleri, uğranılan zararın giderilme biçimini belirtmek yetkisini haiz olduklarından, işvereni sadece her bir hizmetli için 200 franklık bir meblâğa değil fakat ayrıca şahsî dosyalarına yazılan tevbih cezasının da silinmesine mahkûm etmekle yetkilerini aşmış olmazlar.

Bu sebeplerle temyiz itirazları reddedilmiştir (Ch. civ. sect. soc. 30 Mayıs 1958 ; Dr. Soc. 1958, 612).

Grev sırasında disipline aykırı hareket — Yıl sonu priminden kesinti yapılması — Kesinti ile grev hakkının kısıtlanıp kısıtlanmaması.

Grev hakkı Anayasada yer alan bir haktır. Ancak bir kanunla sınırlanabilir. Fakat hâkimlerin, bir disipline aykırı hareketin söz konusu olduğunu müşahade etmeleri ve disiplin müeyyidesinin (müeyyide yıl sonu primin 1/24 ünün kesilmesidir) uygulanması sonucuna varmaları halinde kararları kanunî bir temele dayanmaktadır (Ch. civ. sect. soc. 19 Nisan 1958 ; Dr. Soc. 1958, 612).

Devam primi — Grev sebebiyle kesilmesi — Kesilmenin hatalı olması.

Kanuna uygun sözleşmeler, onu yapanlar bakımından kanun yerini tutarlar.

Petrol sanayii işçi ve patron grupları arasındaki 6 Haziran 1947 tarihli sözleşme gereğince, Société Desmarais Frères (Desmarais Kardeşler Şirketi), işçilerine her onbeş günde bir, çalışılan bütün saatler üzerinden, ücretin % 8 oranında tesbit edilen bir «devam primi» ödeyecekti. Bunun için işçinin onbeş gün zarfında haksız devamsızlıkta bulunmaması şarttı. «Tabip raporu ile belgelenmiş hastalıktan, iş kazasından doğan devamsızlık ile, müdürlüğün mukaddem iznine bağlı devamsızlık haklı devamsızlıktır ; ayrıca işyerine gecikmekten ileri gelen önceden görülemeyen kaza ve üst bir kontrolün bulunması kaydı ile olan devamsızlıklar da haklıdır.» sarahati vardı.

İşletme, Laugier'ye bu primi sözü edilen dönem içinde greve katıldığı için ödemedi. Temyiz edilen karar, grevin haklı bir devamsızlık (devamsızlığı haklı kılan bir sebep) teşkil ettiği ve ücretten fiilen çalışılan günler için ödenecek meblâğdan bir kırma yapmanın bir hakkın kullanılmasının usulsüz bir şekilde müeyyidelemek olacağı gerekçesiyle, şirketi bu meblâğı ödemeye mahkûm etti.

İşçi, işletmeye faydalı bir faaliyeti mükâfatlandırmak için ücrette ek (yukarıda belirtilmiş olan) olarak kararlaştırılan şartları yerine getirmediği halde ve işveren prim verilmesi için öngörülen hükümler sebebiyle personeline muteber bir müeyyide uygulayamayacak olsa da, onun hiç olmazsa, işçilerin devamını sağlayabileceğini dikkate alması gerektiği halde, bu yolda karar vermekle, esas mahkemesi hâkimleri kararlarını haklı kılamamışlardır.

Bu sebeplerle karar bozulmuştur (Ch. civ. sect. soc. 25 Ekim 1961 ; Dr. Soc. 1962, 42).

Üretim primi ve verim prim adı altında devam primi — Grev sebebiyle kesilmesinde haklılık.

İşveren önceden görülemeyen, ferdî de olsa, tam verime zarar veren ve bu sebeple herkesin primin izinsiz devamsızlık halinde, her gün için % 5 kesinti öngören bir yönetmelik ile üretim primi vaat etmiştir. İş bırakılması kısa süre için de olsa hüküm böyleydi. Mahkeme grev sebebiyle bu primin kesilmesini, kazanılmış bir ücretten ceza kesilmesi ve greve karşı müeyyide olarak değil, prim verilmesinin normal şartlarının uygulanmasını kabul etti. Yargıtayca karar onandı (Ch. civ. sect. soc. 25 Ekim 1961 ; Dr. Soc. 1962, 42).

Sonuç primi — Grev sebebiyle kesilmesinde haklılık.

İşveren, 8 Mart 1957 günlü yazı ile, bütün personeline iyi satış ikramiyesi vereceğini bildirmiştir. Greve katılan işçilerden birine, meslekî amaçla yapılan grev sebebiyle devamsızlığın haklı olduğu, işverenin işçiye karşı kanunsuz bir müeyyide uyguladığı gerekçesiyle işverenin sözü geçen ikramiyeyi vermesi gerektiğine karar verildi. Karar, işçinin ücretin eki olan ikramiyenin karşılığı olarak işverenle kararlaştırdığı şartları yerine getirmediği gerekçesiyle bozulmuştur (Ch. civ. sect. soc. 25 Ekim 1961 ; Dr. Soc. 1962, 43).

Yıl sonu primi — İstisnaî prim — Grev sebebiyle kesilmesinde haklılık.

Meslekî amaçla greve katılma sebebiyle, yıl sonu (istisnaî ikramiyesinde) kesinti yapılmasını haklı bulan esas mahkemesi kararına yöneltelen temyiz itirazları reddedilmiştir (Ch. civ. sect. soc. 25 Ekim 1961 ; Dr. Soc. 1962, 44).

Üretim primi — Grev sebebiyle kesinti — Kesinti yapmanın grev hakkının kullanılmasını kısıtlayıp kısıtlamayacağı.

İşverenin işyerinde yapılan işlerin miktarına göre her üç ayda bir vermeyi kabul ettiği primde, grev yapılması halinde işverenin ilk gün için primde % 5, sonraki her bir gün için % 1 kesinti yapmasında grev hakkının kullanılmasını kısıtlayan bir durum yoktur (Ch. civ. sect., 5 Haziran 1953 ; Dr. Soc. 1953 ; 412).

Devam şartına bağlı sonuç primi (5) — Grev sebebiyle devamsızlık — Prime hak kazanma.

İşverenin, «üç ay içinde altı günden fazla sebepsiz (non motivé) bulunmayanların» alamayacağı bir sonuç primi (prime de résultat) vaadetmesi halinde işçi greve katıldığı için devamsızlıkta bulunmuşsa, sözü edilen primi alır. Çünkü kanunî grevde geçen günler sebepsiz (non motivé) devamsızlık sayılmaz (Ch. civ. sect. soc., 20 Aralık 1954 ; Dr. Soc. 1955, 227).

(5) Grevin primer ve diğer ücret eklerine tesiri konusunda bkz. Akyol, 73.

XII. GREV VE İŞ KAZASI

İş kazası tazminatının hesaplanmasında grev günlerinin etkisi (6).

İş kazası tazminatının tayininde kısmî veya tam işsizlik günleri, çalışılmış gibi dikkate alınıyorsa, grevci işçinin iradî işsizliği iradî olmayan işsizliği benzetilemez (Ch. civ. sect. soc. 24 Mayıs 1956 ; Dr. Soc. 1956, 516).

Grev sırasında iş kazası.

Grevci işçinin grev komitesi tarafından işyerinde teşkil edilen istihbarat toplantısına gelirken yolda uğradığı kazaya, iş kazası niteliği tanıyan karar bozulmuştur (Ch. civ. sect. soc., 20 Mart 1953 ; Dr. Soc. 1953, 442).

Grevci işçi bakımından iş kazası.

Grevci işçinin sendikadaki grevci kartını işaretlemek üzere giderken uğradığı kaza iş kazası niteliğinde değildir. İşçinin işverenin dâvetine uymak için yolda iken yaralandığı hususu, karara kanunî bir mesnet teşkil etmediğinden (bu kazayı iş kazası sayan) kararın bozulmasına hükmedildi (Ch. civ. sect. soc. 8 Ocak 1954 ; Dr. Soc. 1954, 450).

Grevci olmayan işçinin grevciler tarafından cebir ve şiddet kullanılan ustabaşını kurtarıırken yaralanması iş kazası teşkil eder.

Personeli grev yapan Michelin müessesesinde çalışan Binhowski, müessesenin ustabaşlarından birine grevciler tarafından yapılan şiddet hareketlerini önlemeğe teşebbüs ettiği sırada dövülmüş ve yaralanmıştır. Sosyal Güvenlik Bölge İstinaf Komisyonu Binhowski'nin iş kazasına uğradığına karar verdi.

İşveren temyiz itirazında, Bonhowski'nin yaralandığının ve işinden evine giderken takibettiği yolda dövüldüğünün tesbit edilmediği hususuna dayanmıştır.

(6) Akyol, 91.

Fakat, tahkikata ve hakimlerin mutlak takdirleriyle aksine beyan ettikleri kanaate dayanarak temyiz itirazının bu iki şikâyeti mesnetsiz bulunmuştur.

Temyiz itirazı ayrıca, Binhowski'nin fabrikadan yağmurluğunu orada bırakmış olarak çıktığı ve bunu aramak için dönerken tecavüze uğradığı, dönüş yolunu kişisel bir menfaat sebebiyle değiştirdiği hususlarına dayanmaktadır.

Bölge İstinaf Komisyonunun açıkça müşahade ettiği gibi Binhowski'nin görevine dönmeden önce orada yağmurluğunu aradığının isbat edilemediğinden temyiz şikâyeti bu noktada mesnetsizdir.

Nihayet temyiz itirazı Binhowski'nin ustabaşı ile grevciler arasındaki şiddetli tartışmaya müdahale ederken, evine dönmek için izlediği yolu gereksizce ve kendilğinden değiştirdiğini iddia etmektedir.

Hâkimler Binhowski'nin müdahalesinin gürültüsüz olduğunu müşahade ettiler ; (ustabaşını) bırakmak için grevcilere yaptığı nasihatın olayların sonuçlarını ve ustabaşına karşı yöneltilen şiddet hareketlerine son vermek arzusunu ifade ettiğini tesbit ettiler.

Böyle bir müdahalenin Binhowski, tarafından işi ile ilişkisi olmaksızın münhasıran şahsî saiklerle yapılmış olmadığına hükmederek Bölge istinaf komisyonu bu nokta da kararın kanunî mesnedini bulmuştur.

Bu sebeplerle temyiz itirazlarının reddine karar verilmiştir (Ch. civ. sect. soc., 5 Şubau 1954, Dr. Soc. 1954, 450).

XIII. GREV SIRASINDA İZİN

Grev günlerinde rastlayan özel izin (7) — Ücrete hak kazanamama.

Grev günlerine tesadüf eden özel izin günü için işverenin ücret ödemesi gerektiği yolundaki iş mahkemesi kararının kanunî bir mesnedî yoktur. (Ch. civ. sect. soc., 12 Aralık 1958 ; Dr. Soc. 1959, 290).

(7) Olayda, işçi grevden önce oğlunun düğünü için izin almış, fakat izinden önce grev çıkmıştı.

Ayrıca kararlaştırılmış bir iznin grev günlerine tesadüf etmesi — Bu izin günlerine ait ücretin ödenmesi gerektiği yolundaki kararın isabetsizliği.

İşveren işçiye oğlunun evlenmesi münasebetiyle 28 ve 29 Mart günleri için izin vermiş, fakat daha sonra işçi 16 Mart ile 3 Nisan arasında greve katılmıştır. İş mahkemesi, hizmet akdinin bütün hükümlerinin bu dönemde askıda olduğunu kabul etmesine rağmen, kaynağını grevden önceki ayrı bir anlaşmada bulan bu iki güne ait ücretlerin ödenmesine karar verdi.

Bu anlaşmanın — ki temyiz edilen hüküm «onun tarafları bağlayan sözleşmenin genel çevresi içinde yer aldığını» beyan ediyordu — hükümlerinin, bölünmez iş ilişkisinin bütün sonuçları için olduğu gibi, askıda kalacağını dikkate almamakla iş mahkemesi hükmüne kanunî bir temel verememiştir.

Bu sebeplerle hükmün bozulmasına karar vermiştir (Ch. civ. sect. 7 Aralık 1957 ; Dr. Soc. 1958, 28).

XIV. GREV SIRASINDA İŞÇİNİN KUSURLU FİİLLERİ

Grev sırasında işverenin sırlarının ifşa edilmesi — Gazetelere işveren aleyhinde bilgi verme — İşçileri gösteri yapmağa teşvik.

İşveren şirketin uyguladığı fiyatlara ilişkin sırları, işverene karşı basın kampanyasına girişmek için, bu türlü sırları elde etmiş olan gazetelere bildirme, işyeri personelini gösteriler yapmağa teşvik etme bir ağır kusur (faute grave) (8) teşkil eder (Ch. civ., sect, soc. 28 Haziran 1951 ; Dr. Soc. 1951 ; 533).

Grev sırasında kurtarma faaliyeti — Haklı sebeple fesih.

Maden ocağını sel basması üzerine, grevci işçinin kurtarma faali-

(8) Faute grave, Türk hukukunda hizmet akdinin derhal ve tazminatsız feshi imkânını veren muhik sebep (haklı sebep, kaynak İsviçre Kanunundaki deyimle wichtiger Grund-önemli sebep) kavramını karşılamaktadır. (Mülga 931 sayılı İşK. md. 16, 17, BK. md. 344; Denizli İşK. md. 9; Basın İşK. md. 11, 12).

yetine katılmaması işverene mehilsiz fesih hakkı verir (Ch. civ., sect. soc., 25 Mayıs 1951 ; Dr. Soc. 1951, 473).

Grev sebebiyle işe geç kalma — Kusur teşkil etmemesi — Kamu hizmetinin devamlılığı düşüncesiyle grevin kanunsuz sayılmaması.

Haftalık çalışma saatleri hakkında çıkan bir uyuşmazlıkla — ki bu meşru bir sebeptir — ilgili demiryolu grevi yüzünden bir demiryolu işçisinin işe geç kalması şahsî bir kusur teşkil etmez (9). İlgili bakanın bu hakkı sınırlamaya yetkisi yoktur ve kamu hizmetinin devamlılığının zorunlu olması böyle bir grevi kusurlu (abusif) kılmaz (10) (Ch. civ. sect, soc. 2 Mart 1960 ; Dr. Soc. 1960, 421).

İşçinin grev sırasında kusurlu sayılması — Meslekî amaç taşımayan greve katılma.

İşçinin grev sırasında ağır kusur ika etmiş sayılması için, grevin amaç ve saikini araştırmaksızın sadece işletme yararlarına açıkça zarar vermek kastının bulunmasını aramak doğru değildir. İşçi, çalışma şartlarını değiştirmek ve düzeltmek amacını gütmeyen bir greve sırf katılmakla ağır kusur ika etmiş sayılır (Ch. civ. sect. soc., 20 Şubat 1959 ; Dr. Soc. 1959, 412).

Meslekî amaçla yapılan grevde kusur — Personel delegeleriyle delege yedeklerinin korunmalarında fark bulunmaması.

Meslekî talepleri elde etmek üzere yapılan greve katılan işçi, bir kusur işlemiş olmaz.

16 Nisan 1946 tarihli kanunun iş müfettişliğinin muvafakatini almadan fesih yetkisinin kullanılmasını yasaklayan 46. maddesi hükmü personel delegeleriyle delege yedekleri arasında bir ayırım yap-

(9) Olayda greve işçi teşekkülü karar vermiş, daha önce işveren nezdinde ikazlarda bulunulmuştur.

(10) Fransız temyiz mahkemesi, bu kararıyla dönen grev (grève tournante) problemine değinmektedir. Böyle bir grev Türk hukukunda 275 sayılı kanun muvacehesinde mümkün bulunmamaktadır. Esasen bu çeşit iş bırakmaların grev niteliğini taşıyıp taşımadıkları da tartışmalıdır. Bkz. *Akyol*, sh. 22; *H.F.*, Grèves tournantes Dr. Soc. 1960, 421; *Borysewicz*, Les grèves tournantes, D. 1961. 1.53.

mamıştır. Bu sebeple delege yedeği işçinin hizmet akdinin feshi hükümsüzdür (Ch. civ. sect. soc. 25 Mart 1954, Dr. Soc. 1954, 478).

Grev hakkının kötüye kullanılması — Grev sırasında kusurlu fiiller — Grevin hizmet akdine tesiri.

Grev, kötüye kullanılmış ve grev sırasında kusurlu fiiller de işlenmiş olsa ; hizmet akdine son vermez. Eğer işçiler hizmet akdine son vermek iradesini açıklamışlarsa akit sona erer (Tournon Trib. civ., 9 Ocak 1952 ; Dr. Soc. 1953, 222).

Grev sırasında sendika sekreterinin kusurlu hareketi.

Grev sırasında sendika sekreterinin, güvenlik çalışmalarının durdurulmasını az veya çok zimmen desteklemesi, onun hizmet akdinin derhal feshi için haklı bir sebep teşkil etmez (Ch. civ., sect. soc., 21 Temmuz 1951, Michel ve Hauilléres du Basın des Cévennes kararı ; Dr. Soc. 1952, 116).

Güvenlik hizmetlerinin bırakılmasının greve etkisi.

Güvenlik hizmetlerinin anlaşarak bırakılması grevin toplu olarak kötüye kullanıldığı anlamına gelir (Ch. civ. sect. soc., 19 Haziran 1952 ; Dr. Soc. 1952, 533).

Grev sırasındaki fiillerinden dolayı hapse mahkûm olan işçinin hizmet akdinin feshi.

Grev sırasında güvenlik memurlarına şiddet kullanmaktan ve hakaretten ü çay hapse mahkûm edilen işçinin hizmet akdinin işveren tarafından feshi haklıdır. Bu işçi hizmet akdinin kendisine yüklediği borçları kendi fiili ile imkânsız kılmıştır (Ch. civ. sect. soc. 17 Temmuz 1958 ; Dr. Soc. 1958, 474).

XV. GREV SIRASINDA İŞYERİNİN GREVCİLER TARAFINDAN İŞGALİ

İşyerinin grevciler tarafından işgalinin fesih için haklı sebep olmasının şartları — Sadece işyeri avlusunun ve yemekhanesinin işgal edilmesi — Greve katılmayanlara müdahale edilmemesi.

İşyerinin grevciler tarafından işgali, onların hizmet akidlerinin

işverence derhal feshi için haklı sebep olabilmesi için ; işverenin mülkiyet hakkına veya işyerindeki diğer işçilerin çalışma özgürlüklerine tecavüz teşkil etmesi gerekir.

Grevcilerden bir kısmının işyerinin içinde yer alan avluyu ve yemekhaneyi işgalleri, diğer işçilerin normal çalışmaya devam etmelerine engel olmadığından bu işgale katılan işçinin hizmet akdinin feshi için haklı sebep teşkil etmez (Ch. civ., sect. soc., 29 Mayıs 1953 ; Dr. Soc. 1953, 410).

Grev sırasında fabrika işgali — Haklı sebeble fesih.

Grev sırasında fabrikanın işgali işverenin hizmet akdini feshi için haklı bir sebep teşkil eder (Ch. crim., 3 Temmuz 1951 ; Dr. Soc. 1951, 474).

Personel delegesini greve katılması — İşyerinin grevciler tarafından işgali — Fesih için gerekli şartlar — Feshin geçersizliği — Tazminat.

Greve katılan personel delegesinin hizmet akdine, grev sırasında işyeri işgal edildiği için son vermek için, mevzuatta, mevcut personel delegelerini koruyucu formalitelerin yerine getirilmesi gerekir. Aksine davranış feshin geçersizliği sebebiyle işverenin tazminata mahkûm edilmesini gerektirir (Ch. civ., sect. soc., 21 Şubat 1951 ; Dr. Soc. 1952, 326).

Grevcilerin işyerine girmeyi önlemeleri — Grev sırasında vaad edilen prim.

İşçilerin usulüne uygun olarak 24 Ağustos 1948'de başlattıkları grev üzerine işveren 6 Eylül 1948'de her işçiye 2500 franklık fevkalâde prim vereceğini tamim etmiştir. Bunun üzerine işçiler işe dönmeğe karar vermişler, fakat işveren 15 Eylül 1948'de hizmet akitlerini feshetmiştir.

Nort Hukuk Mahkemesi, işvereni her işçi için 2500 frank vermeye mahkûm etmiştir.

Yargıtay esas mahkemesinin kararını onamıştır (Ch. civ., sect. soc. 1 Haziran 1951 ; Dr. Soc. 1951, 530).

XVI. GREV SIRASINDA NÜMAYİŞLER, PANKARTLAR (10 a).

Hergün bir saat devam eden iş bırakma — Pankartlar — Gösteriler — Müdürlüğe karşı yöneltilen küfürler, gürültülü taşkınlıklar — Fesih sebebi teşkil etmesi.

Müşahade edildiğine göre **Bard**, işyerinin diğer personel delegeleri ile beraber ücret artmasını sağlamak için, işçilerin işyerini terketmeden bir ayda iki defa ve günde bir saat süren iş bırakma hareketinin düzenlenmesine ve yapılmasına katıldı. Bu iş bırakmalar sırasında müdürlük büroları önünde müdüre karşı gürültülü taşkınlık, kasdî bağrıışmalar ve uğuldayarak geçmeler ve hareketler yapılmış ; greve katılmayan işçilerin çalışmasına ve işverenin normal disiplin yetkisini kullanmasına engel olunmuş ; diğer taraftan işletmenin faaliyeti vahim şekilde sarsılmış, verim basit iş kesmelerde olduğundan çok yüksek oranda % 30 düşmüştür. **Bard** için meslekî talepleri sağlamak üzere greve başvurması hakkı, bu hakkın kötüye kullanılmasını önlemek ve işin taraflarca kararlaştırılardan farklı olarak ifasına müsaade etmemek üzere sınırlandırılmasına engel değildir.

Bu sebeplerle **Bard**'ın hizmet akdinin feshine (résiliation judiciaire) hükmeden karara karşı yöneltilen temyiz itirazlarının reddine karar verilmiştir (Trib. civ. sect. soc., 13 Aralık 1962, Dr. Soc. 1963, 226).

XVII. GREV SEBEBİYLE HİZMET AKDİNİN FESHİ

Grev sebebiyle fesih — Haksız fesih tazminatı.

Greve katılması sebebiyle bir işçinin hizmet akdini fesheden işverenin haksız fesih tazminatına mahkûm edilmesi doğrudur (Ch. civ. sect. soc., 20 Ocak 1956 ; Dr. Soc., 1956, 287).

(10 a) Propaganda için bkz. Yukarıda XV. deki son karara.

Grev sebebiyle fesih — Grevi düzenleyen kanundan önceki bir grev konusunda, daha sonra verilen karar.

Grevin Anayasaca tanınmasından sonra fakat grevin hizmet akdine son vermiyeceğini düzenleyen kanundan önce, işveren tarafından sırf bu sebeple fesih haksızdır (11) (Ch. civ. sect. soc., 16 Aralık 1954 ; Dr. Soc. 1955, 232).

XVIII. GREVCİLER ARASI DAYANIŞMA, GREVCİLERE YARDIM

Greve katılmayan işçinin grevcilerle birlikte hareket etmesi — Grev günleri için ücret talebinin kabul edilmemesi.

Greve katılmayan işçilere ücret ödenmemesiyle ilişkin karar, bu işçilerin grevin devamı lehinde oy vermeleri ve grevin arkadaşlarına yardım amacıyla çalıştıkları, böylece işverenin malî gücünü zayıflatmayı hedef edindiklerinden tasdik edilmiştir (Ch. civ. sect. soc. 10 Ekim 1958 ; Dr. Soc. 1959, 89).

Bir sandık tarafından grevcilere yapılan yardım

Bir şirketteki işletme komitesinin (comité d'entreprise) kendi otoritesi altında, ücretlerden peşin olarak kesilen paralarla ve «özellikle fabrikadaki fakir veya durumu derhal maddî bir yardımı gerektiren üyelere yapılacak özel yardımı sağlamak üzere» kurulan komisyonun grevcilere yardım etmesi hukuka uygun bir durumdur (Lyon Cour d'Appel, 9 Ocak 1950 ; Dr. Soc. 1950, 128).

Grevciler arası dayanışma ile dayanışma grevi farkı — Başlamış greve katılma — Propaganda yapmak — Grev sebebiyle fesih — Fesih tazminatı.

7 - 14 Mart tarihleri arasında greve katılan ve 15 Mart 1950 günü işine dönen işçi Grégoire'a, mazeretsiz devamsızlığı sebebiyle işine son verildiği bildirilmiştir.

İş Mahkemesi Grégoire'ın kendi durumundan memnun olduğu halde diğer işçilerin taleplerini korumak ve desteklemek için dayanışma düşüncesiyle grev yaptığından, böyle bir grev 1946 Anayasası ile

(11) Bu karar, grevin hizmet akdine son vermiyeceğini düzenleyen kanunun yürürlüğü sırasında verilmiştir.

tanınan grev hakkına uygun olmadığına ; işçinin, böylece tek taraflı olarak hizmet akdine son verdiği ve bu şartlarla onun işten çıkarılmış olmasının haksız bulunmadığına karar verdi.

Grégoire ,iş mahkemesinin hükmünü istinat ederek «dayanışma kampanyası = compagne de solidarité» deyiminin dayanışma grevi anlamına gelmeyeceğini ; ortak ve toplu talepler için yapılmış hukukî anlamda bir greve katıldığını ; uzlaştırma ve tahkim konusunda toplu iş sözleşmesinin kanunî kuvveti olmadığını ; şahsî ve ağır bir kusurun kendisine isnat edilemeyeceğini belirterek işverenin 100.000 frank haksız fesih tazminatına mahkûm edilmesi, eğer işveren yeniden işe almazsa ücret karşılığı tazminatı ve yargılama masraflarına mahkûm edilmesini talep etmiştir.

İşveren, Grégoire'ın istinafinin reddini iş mahkemesi kararının teyidini, ilk derece ve istinaf yargılama masraflarına dâvacının mahkûm edilmesini istemiştir.

Mahkeme taraflarca verilen belgelere göre : Grevin aylık 3000 frank arttırma için yapıldığına kanaat getirmiştir. İşverenin % 5 oranındaki zam teklifi yetersiz bulunarak greve karar verilmiştir. İşyerinin bir bölümünde başlayan grev, diğer bölümlere, özellikle Grégoire'ın çalıştığı yüksek fırınlar bölümüne yayılmıştır. Bu bölüm personeli, hemen tamamıyla diğer bölümlere karşı idi. İşverenin Grégoire'ın greve katılmak hakkının bulunmadığı yolunda bir delil çıkarması doğru değildir. Zira Grégoire, yüksek fırınlarda işi bırakan tek işçi değildir ve işi bırakması kişisel iradesine değil grev komitesinin emrine dayanmaktadır.

Bir işyerinin başka bölümlerinin greve katılması halinde «dayanışma kampanyası» deyimini genel menfaatin sağlanmasından sonra, ondan özel olarak da yararlanmak şeklinde anlamak gerekir. Binaenaleyh bu halde de, meslekî amaçla grev vardır.

Grev hakkı, hakkın kötüye kullanıldığı yerde sona erer.

İlk derece mahkemesinde, Grégoire'ın hakkını kötüye kullandığı veya ağır kusuru beyan edilmemiştir.

Propaganda yapmak da meslekî amaçlarla ve kanunlara saygı sınırları içinde olmak şartıyla kusur teşkil etmez.

Bu sebeplerle Grégoire'in çalışmaması kanunîdir ve kanun anlamında bir grevci olarak telâkki edilmelidir.

Sonuç olarak Grégoire'in fesih teminatı olarak talep ettiği 100.000 frank aşırı görülmemektedir (Thion - ville Trib. 23 Temmuz 1951 ; Dr. Soc. 1951, 686).

XIX. İŞÇİLERİN GREV SIRASINDA BAŞKA İŞVEREN NEZDİNDE ÇALIŞMASI (12)

Haksız fesih sayılmaması.

Grevci işçilerin grev sırasında başka işyerlerinde çalışmaları iş akdinin feshi teşkil eder. İşverenin grev sırasında bir mektupla başka işyerlerinde çalışanların hizmet akidlerini feshetmiş olduklarını bildirmiş olması haksız fesih olarak kabul edilemez (Ch. civ. sect. soc., 13 Ekim 1955 ; Dr. Soc. 1956, 32).

XX. GREVCİLERİN YERİNE BAŞKALARINI ÇALIŞTIRMA

Bakım servisindeki işçinin hareket servisinde görevlendirilmesi üzerine (13), bu serviste yapılmakta olan greve katılması.

Bir tramvay şirketine, «bakım servisinden» bir işçiye, personeli grev yapan «hareket servisinde» bulunması yolundaki emir üzerine bu işçinin, burada yapılan ve amacı meslekî olan greve katılması sebebiyle hizmet akdinin feshedilmesi haksızdır (Ch. civ. sect. soc., 7 Şubat 1957 ; Dr. Soc. 1957, 294).

Grevcilerin yerine işçi alma (14) — Bu sebeple grevcilerin hizmet akidlerine son verme — Haksız fesih tazminatı talebinin reddi.

İşveren, grev sırasında grevcilerin müstacel işlerin icrası için

(12) Kanunun Türk hukukunda arzettiği özellikler için bkz. *Akyol*, sh. 112.

(13) Bu mesele Türk hukuku bakımından büyük ayrılık arzeder. 257 sayılı Grev K. md. 27/bend 2 gereğince işveren *grevcilerin yerine başkalarını çalıştıramaz*.

(14) 275 sayılı kanunun 27. maddesine göre, Türk hukukunda bu imkân kapalıdır.

başka işçi aldığı gerekçesiyle bazı işçilerin hizmet akidlerini feshetmiştir. Bu işçilerden birinin haksız fesih sebebiyle tazminat talebinin mahkeme reddetmiştir. Fransız Temyiz Mahkemesi de (Cour de cassation), işverenin feshin sebebinin greve katılma değil, fakat müstacel işlerin görülmesini temin için olduğu gerekçesiyle temyiz itirazlarını reddetmiştir (Ch. civ. sect. soc., 24 Temmuz 1952 ; Dr. Soc. 1952, 683).

XXI. HAK UYUŞMAZLIKLARINDAN DOĞAN GREVLER SONUNDA İŞVERENİN TAZMİNAT ÖDEMESİ

İşverenin ücretleri muntazam şekilde ödememesinden doğan grev sonunda, işçinin kaybettiği ücretleri işverenden talebe hakkı vardır.

Seine İş Mahkemesinin işvereni grev günleri ücretini karşılayan tazminata mahkûm eden 2 Kasım 1959 tarihli kararı ; bir taraftan, işçi karşı edimi yerine getirmediği, diğer taraftan işverenin tazminat olarak grev günleri ücretine ödemesini gerektirecek bir kusuru bulunmadığı gerekçeleriyle temyiz edilmiştir.

Fakat temyiz edilen karar «işverenin düzenli bir şekilde ve dört yılı aşan bir süredir işçilerine ücretlerinin tutarını zamanında ödemediğini» ve «mazur görülmez bir ihmâl sonucu bu durumu devam ettirdiğini» müşahade etmiştir. Böylece beklemekten yorgun ve ücretlerinin tediyesindeki güvensizlik karşısında endişeli işçilerin, işverenin haksız hareketini sonuçlandırmak için tek tazyik vasıtasını kullanarak ücretleri ödeninceye kadar üretimi durduracak ümitsizlikte olmaları anlaşılabilir bir durumdur. Yargıçlar, (grevci işçiye) işverenin kusurundan ileri gelen zararın tazmini için grev günlerinin ücretine muadil bir miktar tazminata hükmetmiş olmakla, kararları kanunî bakımdan haklı bulunmuştur (Ch. civ. sect. soc., 12 Mart 1959 ; Dr. Soc. 1959, 413).

XXII. GREV SEBEBİYLE BORÇLARIN GECİKMESİ

Gecikmesi halinde zamlı ödenecek aidatların grev sebebiyle gecikmesi — Mücbir sebep.

1 Eylül 1951 tarihli kanunla değiştirilmiş 4 Ekim 1945 kararnamesinin (Ordonnance) 36 bis maddesi ile Code civil'in 1148. maddesi görüldü.

Bu metinlere göre bir taraftan gecikme zamları iyi niyet veya mücbir sebep halinde indirilebilir ; diğer taraftan mücbir sebep, borçlunun önceden görülemeyen ve önlenemeyen bir engel sebebiyle borçlarının ifasında imkânsızlık içinde bulunmasını gerektirmektedir.

İşverenin aile yardımları aidatını (cotisation d'allocations familiales) belli süreler içinde ödememesi sebebiyle borçlu bulunduğu aylardan kasıma kadar olan zamları ödemekten muaf tutmak için birinci derece komisyonu 1953 ağustosundaki grevlerin talep sahibi için malî bir sıkıntı tevlit etmiş ve işletmenin yürümesini engellemiş olmaları yüzünde önceden görülemez ve önlenemez olay olarak — böylece mücbir sebebi de var — telâkki edilmeleri gerektiğini beyan etmiştir.

Temyiz itirazları reddedilmiştir (Ch. civ. sect, soc., 25 Mayıs 1956 ; Dr. Soc. 1956, 510).

XXIII. GREVE KATILMAYAN İŞÇİLERİN DURUMU

İşverenin greve katılmayan işçiye ücret ödeme borcu.

İşverenin greve katılmayan işçilere mücbir sebep olmadıkça ücret ödemesi gerekir (Ch. civ. sect. soc., 11 Haziran 1959 ; Dr. Soc. 1959, 486).

Yeraltı işçilerinin grevi üzerine yerüstü işçilerinin ücretlerinin ödenmesi.

İşverenin, yeraltı işçilerinin yaptığı grev sebebiyle yer üstünde çalışan işçilerin hizmet akitlerini askıda bırakmağa ve onların ücretlerini ödememeğe hakkı yoktur (Ch. civ. sect. soc. 27 Ekim 1959 ; Dr. Soc. 1960, 95).

İşverenin greve katılmayan işçiye karşı olan borçlarının devamı — Mücbir sebep.

Grevin, işverenin, çalışması grev sebebiyle imkânsızlaşan işçiye karşı olan borçlarının icrasına aşılmaz bir engel teşkil edip etmediğinin araştırılması gerekir (Ch. civ. sect. soc., 30 Haziran 1955 ; Dr. Soc. 1955, 492).

Grevci olmayanlara iş verilmemesi ve ücret ödenmemesi — Mücbir sebep — İşyerinin işgali — İşverenin gerekli çıkarma tedbirlerini almaması.

Grev yapan işçilerin işyerini işgal etmeleri üzerine, greve katılmayanlar çalışmamışlardır. İşveren işyerinin boşaltılması için hiçbir açık tedbir almamıştır. Gerçekte etkili olmayan teşebbüsler işverenin greve katılmayan işçi ve müstahdemlerine karşı olan borçlarından kurtarmaya yetmez. İşverenin mücbir sebep teşkil edecek önüne geçilmez bir engel karşısında bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeplerle işvereni grev günleri için tazminata mahkûm eden hükme yöneltilen temyiz itirazları reddedilmiştir (Ch. civ., sect. soc. 18 Ekim 1952 ; Dr. Soc. 1953, 32).

Greve katılmayan işçiyi çalıştırmamakta işverenin haklı olması — Mücbir sebep.

İşveren, greve katılmayan işçiye grevin meydana getirdiği mücbir sebep yüzünden iş verememişse, tazminat ile yükümlü olmaz (Ch. civ., sect. soc., 18 Mayıs 1953 ; Dr. Soc. 1953, 545).

Greve katılmayan işçinin ücret talebi — Mücbir sebep — İspat yükü.

Alsthom Şirketinde başlayan grevde, grevci işçilerin fabrikanın bütün girişlerinde pike yapmaları (girişi engellemeleri) üzerine, dâvacı, aylıkla çalışan diğer birçok işçi gibi, şirket idaresine verdiği mektupta grevcilerden ayrıldığını (se désolidériser) ve çalışmak üzere tamamen şirketin emrinde bulunduğunu beyan etti.

Şirket, grevciler tarafından işgal edilen fabrikanın boşaltılmasını tehlikeli bularak boşaltmaması üzerine, kendisinin dâvacıyı çalıştırabilmesi imkânsız kılan bir mücbir sebep (force majeure) karşısında bulunduğu keyfiyetine dayanmaktadır.

Fakat, mahkeme grevin, fabrikanın işgal edilmesi halinde de, bir mücbir sebep teşkil etmeyeceği düşüncesindedir. Dâvacının, şeklen ve esasen tanınmış olduğu üzere iş edimini arzetmiş olması; şirketin, tarafları bağlayan hizmet akdiyle kararlaştırılan ve iş ediminin karşılığı olan ücreti borçlanması için yeterlidir.

Eğer işveren mücbir sebep olduğu düşüncesindeyse, faydalı işyerinin boşaltılması için kamu yetkilileri nezdinde bütün teşebbüslerde bulunduğunun isbatı, kendisine düşer.

Bu sebeple işçinin grev günleri için, miktar olarak itiraz edilmiş ücret talebi haklıdır (Seine Conseil de Prud'hommes, 3 Kasım 1948, Dr. Soc. 1949, 264).

XXIV. GREVİN DURDURULMASI

Zorla çalıştırma kararı üzerine işe dönme fakat çalışmama.

İşçinin zorla çalıştırma (réquisition) (15) kararı üzerine işine dönmesi, hizmet edimini işverenin, bu işçinin faaliyetindeki eksikliği göstermesi karşısında mutad şekilde ifa ettiği anlamına gelmez (Ch. civ. sect. soc., 5 Mart 1953 ; Dr. Soc. 1953, 484).

Grevin Bakanlar Kurulu kararı ile durdurulması — Karara uyanlara ücret verileceğini vadetme — Karara uymama.

Electricité de France (E.D.F) personeli 8 Mart 1950'de greve karar verdiler ve aynı gün Bakanlar Kurulu zorla çalıştırma (réquisition) yolunda kararname çıkardı. Bu kararname bölgede ilân yolu ile toplu olarak ya da ihbar yolu ile ferdî olarak uygulanmak gerekiyordu.

Hérault kaymakamı, aynı gün anılan kararnamenin ilânı suretiyle toplu olarak zorla çalıştırma kararı aldı.

Bu ilân üzerine işçi Bruel, işyerine gitti, fakat hiçbir iş yapmadı ve E.D.F. işyerinde bulunan listeyi işaretlemedi. O bu hareketi ile greve katılmama isteğini belirtmiş olacaktı. E.D.F., grev sırasında listeyi işaretlemiş olan hizmetlilerin ücretlerini alacaklarını ilân etmişti.

((15) Fransız hukukunda grevcilerin zorla çalıştırılması réquisition ile mümkün bulunmaktadır. Bu müessesenin karşılık verdiği ihtiyaç için Türk hukukunda hükûmetin grevi ertelemesi yoluna başvurulmaktadır (275 sayılı K. md. 21).

Bruel, grevin hizmet akdini sona erdirmediğini, ücrete hakkı olduğunu, hiçbir şeyin kendisini bundan mahrum edemeyeceğini ; işverenin çalışmasından memnun değilse tazminat talep etmeğe veya grev sırasında çalışmamış idi ise haksız zenginleşme dâvası açabileceğini iddia etmektedir.

E.D.F. da, kendi açısından iş akdinin karşılıklı (synallagmatique) olmasına dayanmaktadır, hizmet akdinin bir konusu bir de sebebi vardır, ikisi arasında bir ilişki mevcuttur. Mevzudan ya da sebepten bir yoksa akid ifa edilemez. Olayda, işveren için akdin mevzuu işçinin çalışması, işçi içinse karşılık teşkil eden ücretidir. Şu halde E.D.F. karşılığında hiçbir şey almadığından, hiçbir borcu yoktur ve dâvacının dâvasını karşılık akdin ifa edilmediği def'i (exceptio non adimpleti contractus) ileri sürmektedir.

Bu iki görüş, sadece görünüşte çelişiktirler. Ücret ödememe işverene işçinin dâvasına karşı ödemezlik def'i (exceptio non adimpleti contractus) ile karşı koyma imkânını vermektedir. Eğer karşılıksız olarak bu ödeme yapılmış olsaydı işveren onu istisdat etmek veya tazminat talep etmek durumunda kalacaktı. Ancak E.D.P. dâva edilen ücretten — ki Bruel önce borcunu ifa etmeli sonra kendisi te-diye etmeliydi — dolayı dâvalı durumunda yer almıştır. Son bir tahlilde sebepsiz zenginleşme olmamak gerekir.

Dâvada, Bruel grev sırasında çalışmamıştır, listeye de işaret koymamıştır. O halde 8 - 24 Mart arasındaki ücreti almağa hakkı yoktur.

Masraflara dâvayı kaybeden taraf katlanmalıdır.

Bu gerçeklerle ve esas mahkemesi kararı teyid edilerek işveren kararının uygunluğuna, Bruel'in istinafinin reddine, çalışmadığı 8 - 24 Mart arasındaki dönem için hiçbir ücrete hakkı olmadığına karar verildi (Montpellier Trib. civ., 28 Mayıs 1951 ; Dr. Soc. 1951, 475).

XXV. GREVIN SONA ERMESİ

Greve son veren anlaşma.

Greve son vermek amacıyla yapılan anlaşma, toplu sözleşme hük-

münde değildir. Böyle bir sözleşmenin, onu toplu iş sözleşmesine bağlayan kamu düzeni karakterini taşıdığı yolunda verilen hüküm bozulmalıdır (Ch. civ., sect. soc., 21 Ekim 1949, Dr. Soc. 1949, 399).

Grevin sona ermesi üzerine işe dönme — Dönmeyen işçinin durumu — Hizmet akdinin feshi.

Grevin bitmesi üzerine işyerine dönmeyen işçinin işine son verilmesi halinde, esas mahkemesi, işverenin işçiye hizmet akdinin feshini ihbar etmeksizin fesih yetkisi tanımış olması keyfiyetine dayanarak onu ihbar tazminatına mahkûm etmiştir.

Bu karar grevin sona ermesinde işe dönme kararına rağmen, tarafları bağlayan hizmet akdinin hangi tarafça feshedildiği meselesini aydınlatmadığı için, gerekçesinin düzensizliği ve haksızlığı sebebiyle bozulmuştur (Ch. civ., sect. soc., 15 Haziran 1951 ; Dr. soc. 1951, 531).

Tatil gününde grevci işçinin işe dönmesi — Bu tatilin iç yönetmelikte düzenlenmiş olması.

Grevci işçinin, iç yönetmeliğe göre bir tatil gününde (16) işe dönmesi halinde, bu tatil günü için ücret ödenmesi yolundaki iş mahkemesi kararı kanunî gerekçeden mahrumdur (Ch. civ. sect. soc., 27 Ocak 1956 ; Dr. Soc. 1956, 224).

XXVI. YETKİLİ MAHKEME

Grev hakkının kötüye kullanılmasından dolayı açılacak dâvada yetkili mahkeme.

Grev hakkının kötüye kullanılmasından dolayı açılacak dâvada iş mahkemesinin yetkisizliğine karar verilmesi haksızdır (Ch. civ. sect. soc., 18 Kasım 1955 ; Dr. Soc. 1956, 92).

(16) Olayda iş yönetmeliğe göre cumartesi ve pazar günleri tam tatil yapılıyordu ve işçi işe cumartesi günü dönmüştü.